

Anmeldelse

Culture in Language Learning

Af Hanne Leth Andersen, Karen Lund og Karen Risager (red.)

Aarhus: Aarhus University Press, 2006, 128 sider.

Af Ulrika Tornberg

Docent, ph.d.

Örebro universitet, Pedagogiska institutionen

ulrika.tornberg@pi.oru.se

I 2002 blev der dannet et dansk tværvideenskabeligt netværk for sprog og kultur (Sprog- og kulturnetværket, The Danish Language and Culture Network) med det formål at skabe et diskussionsforum for spørgsmål vedrørende sprogpedagogiske mål og visioner og udvikle et mere integreret syn på sprogundervisning og sprogpedagogik end tidligere. Den foreliggende antologi er udkommet som resultat af en konference som blev holdt i København 2004 inden for rammerne af dette netværk.

I introduktionsteksten stiller redaktørerne to spørgsmål som de forskellige bidrag i antologien efterfølgende diskuterer med forskellige udgangspunkter, nemlig: Hvordan er kulturen en del af sproget og af det som sprogundervisningen handler om? Og: Hvad indebærer det at lære sig et fremmed-/andetsprog og at undervise i et fremmed-/andetsprog i dag?

Baggrunden for at disse spørgsmål stilles, er at sprogundervisning både i skolen og ved universiteterne traditionelt har været (og i stor udstrækning stadig er) rettet mod de såkaldte målsprog med den indfødte lærer (the native speaker) og målsprogslandets nationale, ofte kanoniserede kultur, som model. Samtidig, og som en konsekvens af internationalisering og globalisering, opløses grænserne *mellem* nationerne, og flerkulturelle relationer og konflikter etableres i stedet for *inden for* de forskellige nationer hvor de enkelte individers sproglige og kulturelle erfaringer fremstår som mere og mere heterogene og mangedimensionelle.

Claire Kramsch påpeger således i sit bidrag, *Culture in Language Teaching*, at der i dag, side om side, eksisterer i hovedsagen to helt forskellige opfattelser af hvad "kultur" kunne være f.eks. i sprogundervisningen. Den ene opfattelse, som Kramsch benævner som den moderne, repræsenterer et levn fra nationalstaternes tid da de nationale kulturer ansås for at være homogene og menneskene i disse kulturer for-

bundne gennem et fælles sprog og fælles kulturelle normer og erfaringer. Denne opfattelse kommer ifølge Kramsch også til udtryk i den politisering af spørgsmål vedr. etnicitet, kultur og religion som er i gang i mange vestlige flerkulturelle samfund i dag. I et postmoderne perspektiv forstås "kultur" derimod som diskursiv, hvilket indebærer at alle vores ytringer ses som indlejrede i asymmetriske og historisk konstituerede magtrelationer, og at vores medlemskab af en "kultur" derfor relateres til konstruktionen af vores sociale og politiske identiteter. Gennem vægtforskydningen fra "kultur" til "identitet" kan et menneske med andre ord befris fra gruppens kollektive historie og tilkendes egen magt og et eget ansvar for sit liv.

I Karen Risagers bidrag, *Culture in Language: A Transnational View*, bruges metaforen "flow" (strøm) som er blevet udviklet inden for antropologisk teori om transnationale, kulturelle strømme. Risager mener at man dermed kan problematisere en almindeligvis statisk forståelse af termen "kontekst" og vise at sprogundervisning er en social og kulturel praksis med mange forskellige forbindelser (strømme) til verden uden for klasserummet. Risager skelner mellem tre slags sproglige strømme: sproglige, sprogekulturelle og diskursive, hvoraf de to sidstnævnte repræsenterer to forskellige kulturelle niveauer i sproget. I termen "sprogkultur" (language culture) inkluderes alle de varierende sprogspecifikke dimensioner som kommer til udtryk hos individuelle sprogbrugere: semantiske, pragmatiske, poetiske og identitetsskabende. Meget personlige betydninger og associationer i forhold til ord eller udtryk er således altid med i billedet når personen lærer sig et fremmed sprog. Dette gør at både den sproglige og den kulturelle dimension er forskellig fra person til person og derfor kan beskrives som en individuel forståelseshorisont.

Hos Eva Westin står fortællingens grundliggende opbygning og funktioner i fokus, både i talt og skrevet sprog. I sit bidrag, *Cultural and Historical Narrative in Native and Non-native Speaker Language*, som bygger på hendes ph.d.-afhandling, betoner hun betydningen af at sprogstuderende bliver bevidste om hvordan en fortællesekvens er opbygget, også i et fremmed sprog, eftersom fortællinger er et almindeligt fænomen i forskellige slags samtaler. De fortællinger hun især har interesseret sig for, er dem hun kalder de kulturelle og de historiske med en forskel i tidsaspektet som vigtigste kendetegn. Mens kulturelle fortællinger oftest berører spørgsmål om hvad der lige er hændt, eller hvad man lige har hørt eller set i medierne, tager de historiske fortællinger begivenheder op som personen f.eks. har læst om i skolen. Westin mener at hvis de studerende kender til hvordan fortællesekvenser er opbygget, kan de også lære sig hvilken sproglig feedback de vil kunne give til dem som fortæller og være kreative i deres egen sprogudvikling.

Sproglig bevidsthed er også emnet for Karen Lunds bidrag, *The Awareness of Context in Second Language Acquisition Theories*, hvor hun med udgangspunkt i en sociologisk forskningsmodel med et i bred betydning kontekstuel fokus diskuterer hvordan gængse sproglæringsteorier formår at indlemme kontekstuelle, sociale og diskursive faktorer i beskrivelsen af sproglæringsprocessen, eller om sådanne faktorer tages for givet eller lades ubemærkede. Lund spørger f.eks. i hvilken grad indvandrere virke-

lig har adgang til det nye samfunds kulturelle og sproglige kapital. Det som i sprog-pædagogisk teoridannelse ofte understreges som betydningsfuldt, men som aldrig rigtig problematiseres, nemlig interaktionen med indfødte sprogbrugere, viser sig gennem studier fra det levende liv at være utrolig kompliceret. Indvandrere savner ofte ikke blot retten til at tale, men deres muligheder for at forhandle om ytringens betydning ("negotiation of meaning") er desuden yderst begrænsede. Måske er "negotiation of meaning" lettere at gennemføre i et klasserum hvor læreren kan styre hvad der foregår, end i såkaldte naturlige situationer ude i samfundet hvor indvandrerne ofte direkte marginaliseres.

Som et alternativ til tidligere sprogpædagogisk teoridannelse, som ifølge Lund altså ikke i tilstrækkelig grad har haft øje for kontekstens afgørende betydning for de muligheder en sprogbruger har for at interagere med sine omgivelser, foreslår Lund et økologisk udgangspunkt for sprogpædagogisk forskning. Det indebærer at alle slags relationer mellem mennesker og deres omgivelser gives opmærksomhed også i sproglæringsforskningen. Et nøglebegreb er handletilbud ("affordance"), som netop refererer til alle de muligheder for interaktion og læring som omgivelserne tilbyder den lærende. Den mangfoldighed af perspektiver som et økologisk udgangspunkt og begrebet handletilbud åbner for, kunne ifølge Lund bidrage til at sprogpædagogisk forskning i større udstrækning end tidligere rettede sit fokus mod og problematiserede de kontekstuelle faktorer som både kan fremme og vanskeliggøre individets sprogudvikling.

I hvilken udstrækning er de dialoger som forekommer i begynderbøger i fremmedsprog, virkelig dialogiske i pragmatisk betydning sådan som man opfatter det i f.eks. samtaleanalyse og diskursanalyse? Denne problemstilling ligger til grund for Hanne Leth Andersens bidrag, *Authenticity and Textbook Dialogues*. Leth Andersen, som har studeret progression og kultur i begynderbøger i fransk, mener at dialog som informationsudveksling i form af spørgsmål og svar er meget almindeligt forekommende i begynderbøgerne, til trods for at netop denne interaktionsform er ualmindelig i autentiske samtaler. I visse tilfælde kan direkte, uforankrede spørgsmål i autentiske samtaler endda opfattes som krænkende angreb. Forfatteren viser også at dialogen i begynderbøgerne som sit væsentligste formål har at præsentere grammatik og ordforråd og derfor ligger på sætningsstrukturniveau, mens autentiske dialoger har en helt anden opbygning og andre funktioner end at formidle information. Leth Andersen mener afslutningsvis at man i begynderbøgerne burde opgive ambitionen om den grammatiske progression og i stedet give plads for forskellige slags dialoger og autentiske samtaler, eftersom sprogundervisningens mål i næsten samtlige styrende tekster i dag eksplicit fremhæver udviklingen af elevernes kommunikative færdigheder.

Francesco Caviglias bidrag *Film Dialogue as a Resource for Promoting Language Awareness*, som afslutter antologien, ligger i sit indhold nært op ad den just nævnte artikel og andre tidligere der fokuserede på dialog, autenticitet og sproglig bevidsthed. Caviglia påpeger at man kan bruge filmdialoger, både de oprindelige og de

oversatte eller tekstede, til at udvikle især de voksne sprogstuderendes bevidsthed om forskellige aspekter af talt og skrevet sprog. Det sker dels ved at udnytte den pragmatiske kompetence som disse studerende allerede har i deres modersmål, dels ved at fremhæve forbindelsen mellem sprog og kultur. Selv utilstrækkelige eller forvanskede tekstninger kan bruges til bevidstgørende formål. Desuden kan man give de studerende til opgave at tekste forskellige filmsekvenser selv, hvorigennem der naturligvis opstår nye sproglige problemer som må løses. Caviglia afslutter sit bidrag med en del praktiske tips til hvad man kan gøre hvis man som lærer vil arbejde med filmdialoger i sin sprogundervisning.

Antologien *Culture in Language Learning* ser jeg som en meget vigtig bog. Man nævner ingen specifik målgruppe, måske fordi bogen delvist er et konferencedokument, men jeg forestiller mig at den kan fungere udmærket især i den sprogpedagogiske forskeruddannelse, i det mindste inden for Europarådets kontekst, eftersom den med sin tværvidevidenskabelige tilgang (f.eks. kulturteori, sociologi, antropologi, kommunikationsteori, diskursanalyse og pragmatik) overskrider mange af sprogpedagogikkens "evige" forskningsspørgsmål og stiller dem på en mere mangefacetteret måde. Nye ph.d.-studerende o.l. vil derfor gennem den bredde som antologiartiklerne repræsenterer, både teoretisk og metodologisk, kunne finde en hel del inspiration til deres egne forskningsspørgsmål. At bogen er skrevet på engelsk, gør den naturligvis anvendelig også ud over de nationale grænser, helt i den transnationale ånd som i øvrigt præger dens indhold.

Mit generelle indtryk af bogen vil jeg sammenfatte med termerne "mangfoldighed" og "forskel". Sproglæring og sprogudvikling er et højt personligt anliggende, som på basis af individets forforståelse og kulturelle erfaringer vil være forskellig fra person til person og derfor i hvert enkelt tilfælde vil bestå i udviklingen af en personlig forståelseshorisont. Den gængse, noget slappe tale om "the learner" eller "eleven" som et samlebegreb for denne individuelle mangfoldighed fremstår således som mere og mere uholdbar. Sprogundervisningen, situeret som den er i tid og rum inden for en pluralitet af institutioner i kulturelt mere og mere heterogene samfund, må derfor sprænge sine traditionelle grænser og omdefinere sig i et økologisk perspektiv. Denne "mangfoldighed" og "forskel", som præger sprogpedagogikkens opgaver i dag, vil naturligvis ikke gøre hverken sprogundervisning eller sprogpedagogisk forskning lettere, men vel utroligt meget mere interessant.

Hvad jeg måske savner i denne i øvrigt meget rige og spændende bog er en tydeliggørelse af det sprogpedagogiske spørgsmål "hvorfor?", som kunne formuleres i kulturpolitiske og demokratifilosofiske termer: Hvilke overordnede formål kan man formulere både for sprogpedagogisk forskning og for sprogundervisning? Hvorfor beskæftiger vi os overhovedet med denne virksomhed (bortset fra at vi må gøre det efter de styrende teksters anvisninger)? Denne dimension er bestemt antydnet i flere af artiklerne, men som sagt, ikke ekspliciteret.

Oversat fra svensk af Karen Risager